

# Sıcak Çatışmalardaki İnsan Yitikleri \*

Dursun Bayrak  
MTA Genci Müdürlüğü

19. yüzyılda Prusyalı stratejist Carl von Clausewitz, "politikanın başka araçlar ile sürdürülmesi" sözleriyle, savaşın politik karar mekanizmalarınca kullanılan bir araç olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak çoğu kez, savaşa yol açan motifler, savaşın yarattığı büyük yıkımlar ortamında gözden yitirilir.

Geçtiğimiz iki yüzyıllık dilimdeki belli başlı uluslararası çatışmaların karşılaştırmalı yoğunluğunu açıklayan Şekil 1'i üretmede, değişik kaynaklardaki verilerden yararlanılmıştır. Bu verilere göre, insanlık tarihinde günümüze değin, gerek sıcak çatışmada ölen asker sayısı ve gerekse öldürülen sivil ve kaza ya da hastalık nedeniyle ölen asker sayısı açısından en yıkıcı çatışmalar "Birinci ve İkinci Dünya Savaşları" olmuştur.

Ulaşılmış veriler yaklaşık olup, yeniden yorumlamaları ve kuşkusuz bu süreçte de sadece ölü sayısı yerine, her bir sıcak çatışmanın bölgesel ve ulusal ölçeklerdeki etkisini araştırmak; bu etkilerin gerek ekonomik, gerekse sosyo-psikolojik alanlarda çarpıcı izler oluşturduğunu öngörmek ve araştırmayı bu yönde odaklamak gereklidir.

Otuz yıl savaşlarının bitim yılı olan 1648'den 1789 yılındaki Fransız Devrimine değin, Avrupa'da egemenler birbirleri ile küçük ordular aracılığıyla çatışmışlarken, Fransa'daki radikal değişim "ulusal ordu" kavramının doğuşuna neden olmuş ve yaklaşık bu dönemde başlayan "Sanayi Devrimi", kentleri ve üretim tesislerini asıl hedefe dönüştürmüştür. Böylece 19. yy boyunca savaşların çoğunda öldürülen sivillerin sayısı sıcak çatışmalarda ölen asker sayısını aşmıştır;

20. yüzyılda bazı ülkeler, örneğin SSCB, bir tek savaş içinde, örneğin 2. Dünya Savaşı'nda, toplam nüfusunun %10'unu yitirmiştir, 2. Dünya Savaşı sonrasında asıl çatışma alanları Afrika, Asya ve Ortadoğu olmuş; Angola ve Mozambik'te 1960'lardan 1990'lara dek süren çatışmalarda

siviller, yaşamını yitirenlerin %75'ini aşan bölümünü oluşturmuştur. Siviller arasında da çocuklar önemli bir niceliğe ulaşmış ve örneğin, 1985-1995 yılları arasında iki milyondan fazla çocuk sıcak çatışmalarda yaşamını yitirmiş, on-on beş milyon dolayında çocuk da fiziksel ya da psikolojik olarak doğrudan etkilenmiştir. Özellikle 1945'lerden günümüze sıcak çatışmalarda ölen sivillerin çokluğunun nedeni, çoğu çatışmanın iç savaş olarak başlamasıdır. Bu noktada Kore, Afganistan ve Vietnam karakteristiktir ve iç savaşlar dış müdahaleyle sonuçlanmıştır,

1990'lardaki "yeni dünya düzensizliği" sürecinde, savaşlar parameter niteliğe büründürülmüş ve örneğin Yugoslavya'nın parçalanması sonrasındaki çatışmaların büyük bölümü, düzensiz milis grupları arasında olmuştur. Bu süreçte ABD silahlı güçleri sıcak çatışmalarda daha az yer alırken, "barış meleği / barış gücü" olma işlevini yüklenmiştir. Bu strateji sonucunda ve teknolojik donanım yardımıyla ABD ve yandaşı güçlerin 1991 Irak savaşında ve Kosova'ya girişimleri sürecinde insan kayıpları olabileceğinin en alt düzeyinde kalmıştır. En azından yakın gelecekte de önceliğini koruyacağı düşünülen bu stratejinin gelecekte çatışmada "doğrudan yer alma stratejisi" ile yer değiştirip değiştirmeyeceğini şimdiden kestirmek güçtür.

Bu yazı, insanlık tarihinin sınırlı ancak sözcüğün tüm anlamlarında en tüketici bölümünde ve yaşamın bir yüzündeki gelişmelerin ele alındığı, buna karşın genelde bir sonuç özelliği taşıyan çatışmaların nedenlerine girmeksizin sadece çok özet sonuçlarıyla yetinen bir yazıdır. Bu yönüyle yeniden işlenmesi ve gerek içeriğinin, gerekse aktardığı sonuçların açıklanması gereken bir yazıdır,

\* "The Human Cost of War", Clemens, Walter Ç. Jr. & Singer, David; *Scientific American* 282: 6, 38-39, Haziran 2000'den bir ölçüde değiştirilerek alınmıştır.



Şekil 1: İki yüzyıllık dilimdeki (1800-2000) belli başlı savaşlarda toplam insan kaybı

